

A. F. Loseva y A. V. Gulygi; Institut filosofii AN SSSR. – 2–e izd. – M.: Mysl, 1990. – S.47–580.

13. Soloviev V. S. Pervyi shag k polozhytelnoi estetike / V. S. Soloviev // Soch. v 2 t. T.2. / Sost., obshch. red. i vstup. st. A. F. Loseva y A. V. Gulygi; Instytut filosofii AN SSSR. – 2–e izd. – M.: Mysl, 1990. – S.548–555.

14. Soloviev V. S. Taina progressa / V. S. Soloviev // Soch. v 2 t. T.2. / Sost., obshch. red. i vstup. st. A. F. Loseva y A. V. Gulygi; Instytut filosofii AN SSSR. – 2–e izd. – M.: Mysl, 1990. – S.556–559.

15. Soloviev V. S. Try razgovora o voine, prohesse y vsemyrnoi ystoriy / V. S. Soloviev // Soch. v 2 t. T.2. / Sost., obshch. red. i vstup. st. A. F. Loseva y A. V. Gulygi; Instytut filosofii AN SSSR. – 2–e izd. – M.: Mysl, 1990. – S.635–762.

16. Soloviev V. S. Try rechy v pamiat Dostoevskoho / V. S. Soloviev // Soch. v 2 t. T.2. / Sost., obshch. red. i vstup. st. A. F. Loseva y A. V. Gulygi; Instytut filosofii AN SSSR. – 2–e izd. – M.: Mysl, 1990. – S.289–323.

17. Soloviev V. S. Filosofskii nachala tsel'nogo znaniya / V. S. Soloviev // Soch. v 2 t. T.2. / Sost., obshch. red. i vstup. st. A. F. Loseva y A. V. Gulygi; Instytut filosofii AN SSSR. – 2–e izd. – M.: Mysl, 1990. – S.139–288.

18. Shyhareva M. O. Volodymyr Soloviev pro krasu, zahalnyi smysl mystetstva i zmist terminu «zhyvopysnyi» / M. O. Shyhareva // Tvorchist Volodymyra Solovieva v konteksti kultury sribnoho viku: [Materialy Mizhn. nauk. konf., prysviach. 145–richchiu vid dnia nar. V. Solovieva]. – Drohobych, 1998. – S.112–116.

19. Shirinskaia N. M. Soloviev ob obshchestvennom prednaznachenii iskusstva / N. M. Shirinskaia // Vestnik Moskovskoho universiteta. Seriya 7. Filosofii. – 1999. – Vyp.5. – S.40–49.

Bogunenka V. O., Custodian of Chasov Yar Industrial Historical Museum (Ukraine, Casiv Yar), bogunenka-valery@yandex.ru

Claim of transcendental nature of aesthetic in the doctrine of V. Soloviev in the context of attempt of overcoming of crisis of theism

In the article the analysis of substantive aesthetic positions of V. Soloviev is given in the context of his apologia of theism, carried out within the limits of the system of «a positive all–unity». It is shown that, using the idea of transcendent origin of aesthetic reality, V. Soloviev settles a dispute between theism, pantheism and deism in behalf of theism, modernizing it.

Keywords: V. Soloviev, the system of «a positive all–unity», crisis of theism, apologia of theism, transcendent, aesthetic reality.

Богуненко В. А., хранитель фондов, Часоваярський промисловий історико–краєведческий музей (Україна, Часов Яр), bogunenka-valery@yandex.ru

Утверждение трансцендентальной природы эстетического в учении В. Соловьева в контексте попытки преодоления кризиса теизма

Дается анализ основных эстетических положений В. Соловьева в соответствии с попыткой апологии теизма, осуществленной в рамках разработанной им системы «позитивного всеединства». Показано, что, используя идею о трансцендентном происхождении красоты, В. Соловьев решает спор между теизмом, пантеизмом и деизмом в пользу теизма, модернизируя его.

Ключевые слова: В. Соловьев, система «позитивного всеединства», апология теизма, кризис теизма, эстетическая реальность.

***

УДК 1:316.3

Попова І. В.,
кандидат технічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій
(Україна, Київ), ivropova@bigmir.net

СУТНІСТЬ І ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ ЕКОБЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Серед проблем розвитку сучасного суспільства ґрунтовного осмислення потребує питання безпеки існування людини в природному середовищі. В контексті його розуміння мають бути осянені принципи і категорії, які визначають гармонійні стосунки людини з природою. Тому вчені особливу увагу акцентують на екологічній безпеці як засадничій умові екобезпечного розвитку. Адже саме екологічна безпека з урахуванням її орієнтації на економічні й соціальні чинники і науково обґрунтовані допустимі навантаження на

об'єкти біосфери дозволяє утримувати на мінімально можливому рівні ризику антропогенний вплив на довкілля та запобігати його негативним ефектам. Завдяки цьому забезпечується збереження здоров'я й життєдіяльності людей, а також усуваються віддалені наслідки такого впливу для сучасного й наступних поколінь. Гарантом екобезпеки населення є комплекс пов'язаних між собою політичних, економічних, технічних, організаційних, державно–правових та інших заходів. Отже, їх реалізація – запорука екобезпечного розвитку суспільства.

Ключові слова: екологія, екобезпечний розвиток, екологічна свідомість, екологічний імператив.

Сьогодні на планеті розгортаються складні процеси, які філософи і науковці найчастіше об'єднують терміном «глобалізація» й акцентують увагу на їх головних протиріччях: між репродуктивними можливостями біосфери, її здатністю демпфувати антропогенні впливи, підтримувати стан, прийнятний для цивілізації, і стратегією індустріального глобального використання біосфери; між стратегією, яка прийнята світовим співтовариством, і цілями його розвитку; між інтересами нинішнього покоління, яке проводить політику розширеного самовідтворення, й інтересами майбутніх поколінь, яких така політика позбавляє прийнятних стартових умов; між «першим світом», що споживає більше ніж 80% світових ресурсів, і експлуатованим ним «третім світом», що забезпечує його добробут та розвиток» [1, с. 14].

Отже, «нині на часі кардинальна і тривала видозміна ідеології традиційної соціально–економічної діяльності в усіх регіонах країни, екологізація існуючого багатоманітного спектру суперечливих політичних декларацій і цінностей, надання їм державницького спрямування. Серед них екологічний імператив неодмінно має посідати визначальне місце як умова реалізації усіх загальнодержавних, галузевих і громадських політик розвитку, перебувати серед дієвих економічних важелів, стати реальним критерієм подальшого вдосконалення існуючого законодавства та економічних механізмів, стимулювати процеси запровадження світового досвіду, оновлення змісту всіх рівнів освіти» [2, с. 3]. У зв'язку з цим, надзвичайної важливості набувають міждисциплінарні теоретико–методологічні дослідження шляхів побудови екобезпечної взаємодії людини і природи, суспільства і навколишнього середовища як на національному, так і на глобальному рівнях.

Ідея екобезпечного розвитку не є новою у структурі людського світогляду. З моменту виникнення людського суспільства набула актуальності й потребувала світоглядного осмислення проблема безпеки існування людини в природному середовищі.

Ставлення людини до природи через такі моральні категорії як «добро» і «зло» осмислюється вже в поглядах таких античних філософів як Аристотель, Демокріт, Платон, Сократ. Етичні погляди на природу в Середні віки і в епоху Відродження на категоріальному рівні класифікуються за різними принципами, але не виходять за рамки основних категорій. Принципово нові підходи знаходимо в працях І. Канта, Г. Гегеля. Саме в працях цих філософів, а також у роботах німецького біолога та природодослідника Е. Геккеля формується відповідний понятійний апарат, де поняття екології та екологічної безпеки постали у якості висхідних і опорних. Так, екологією Геккель назвав науку про економію природи; в поняття екологічної безпеки вкладав зміст оптимального співіснування живих організмів в тому чи іншому природному середовищі [3, с. 3].

Обґрунтування необхідності екобезпечного розвитку отримуватиме суттєву розробку в концепції глобального моделювання, яку розробили під егідою Римського клубу Д. Модоуз та А. Печчеї [4]. О. Тоффлер, У. Дуглас, А. Печчеї обґрунтували розуміння сучасної екології як світогляду людства, що прагне не дійти до екологічної катастрофи.

Продовженням цієї лінії є трактування екології як основи сучасної ідеології і сучасного світогляду – «екологізму», що не обмежується суто науковим дослідженням стану довкілля, а входить у всі сфери суспільно-політичної діяльності, економіки, культури, етики. Екологізм наполягає на визнанні самоцінності природи, отже на необхідності радикальних змін у ставленні людини до неї [3, с. 11]. Саме в межах цього підходу формується визначення: *екобезпечний розвиток – один з найголовніших інтегративних вимірів функціонування громадянського суспільства*. Його досягнення забезпечується взаємодією різних гілок влади, з одного боку, й активністю самого громадянського суспільства – з іншого. Як доведено світовою практикою, випадання будь-якої складової призводить до суттєвих деформацій у цьому процесі, а нерідко до невдачі у досягненні поставленої мети.

Наукову розробку у працях Е. Ласло, Д. Модоуза, М. Месаровича, Е. Пестеля, А. Печчеї, Дж. Форрестера отримуватиме також проблематика екологічної свідомості. Ці роботи були присвячені осмисленню екологічної проблеми як питання безпеки розвитку людства, прогнозуванню поведінки екологічних систем, глобальної моделі розвитку людства і природи в їх єдності. Також важливими з точки зору «екологізму» є праці Б. Коммонера, в яких розглядалися екологічні закони взаємодії суспільства і природних систем; роботи Ю. Одума, що характеризували суттєві ознаки сучасної екологічної ситуації та її кризового стану; дослідження А. Гора, Г. Коля, Ф. Міттерана, які звертали увагу на політичні аспекти розв'язання екологічних проблем; роботи Р. Фоулі, який опікувався екологічними аспектами еволюції людини, а також Е. Тейлора, Г. Спенсера, О. Шпенглера, А. Тойнбі, що розробляли антропологічну концепцію дослідження різноманітних культур, традицій, цінностей людських спільнот.

В українській науковій літературі останніх двох десятиліть екологічна проблематика знайшла варіативне втілення в розробках вітчизняних філософів, екологів, соціологів, спеціалістів адміністративного управління, психологів, політологів та інших. Зокрема, в сучасних філософських працях П. Водоп'янова, Е. Гірусова, Ф. Гіренка, І. Крутя, М. Мойсеєва осмислюються суттєві ознаки сучасної екологічної ситуації, проблеми збереження природи, управління екологічною ситуацією як раціонального природокористування. У працях Г. Бачинського, М. Голубця, А. Гродзинського, М. Реймерса природа і суспільство розглядаються як єдина соціоекосистема; В. Андрущенко, В. Бар'яхтара, А. Качинського, С. Кравченко, В. Крисаченка, А. Яцика висвітлюється роль природного довкілля у самовизначенні людини – особистісному і національному, особливе місце природного довкілля у формуванні екологічної культури українського етносу, становлення екологічної свідомості та екологічної культури, проблеми екологічної безпеки.

Особливе значення для розуміння феномену екобезпечного розвитку мають принципи і категорії,

котрі визначають зміст прав людини, зокрема, її право на гармонійні відносини з природою. Серед таких принципів насамперед мова йде про право на життя, право на свободу, право на власність, право на громадянську ідентичність і, як уже зазначалось, основне право людини. У свою чергу, реалізація засад екобезпечного розвитку передбачає існування реальних механізмів втілення принципу верховенства права, принципу законності, принципу відповідальності (як держави, так і громадянина), принципу екологічної рентабельності людської діяльності.

Особливе місце займають морально-етичні принципи, базовими серед яких виступає екологічний імператив, що в свою чергу базується на ідеях категоричного імперативу І. Канта та ідеї благоговіння перед життям, яка нині стоїть у основі розгортання системи еко- і біоетики і, яка своїми витоками коріниться у творчості А. Швейцера. Найбільш загальні підстави екобезпечного розвитку впливають, з одного боку, з антропоцентричної спрямованості людської діяльності, а з іншого – з укоріненості людства в біосферу, заперечення чого неодмінно призводило до конфліктів людини і біосфери [4, с. 14].

В особистому аспекті екологічна складова світогляду реалізується в процесі засвоєння особою екологічної культури епохи. Цей процес не є жорстко зафіксованим у часі. В екологічну складову світогляду можуть входити установки щодо природи, характерні для минулих епох, які ввійшли до світогляду особистості як за допомогою теоретичного пізнання, так і на рівні буденного знання, в основному у вигляді звичаїв, підсвідомих заборон, традицій тощо. Може виникнути і протилежна ситуація, коли в екологічну складову світогляду входять установки, для реалізації яких у сучасну епоху немає умов [1, с. 232].

Суттєвим для дослідження екобезпечного розвитку є розуміння того, що більшість дослідників, і вітчизняних у тому числі, акцентують увагу саме на екологічній безпеці як базовій умові екобезпечного розвитку.

Екологічна безпека – це сукупність певних властивостей навколишнього середовища і умов, що створюються цілеспрямованою діяльністю людини, за яких, з урахуванням економічних, соціальних чинників і науково обґрунтованих допустимих навантажень на об'єкти біосфери, утримуються на мінімально можливому рівні ризику антропогенний вплив на довкілля і негативні зміни, що відбуваються в ньому, забезпечується збереження здоров'я і життєдіяльності людей, а також виключаються віддалені наслідки цього впливу для сучасного і наступних поколінь.

Аналіз цього концепту проведено А. Б. Качинським під кутом зору національної безпеки. «Екологічна безпека – це сукупність дій, станів і процесів, що прямо чи побічно не призводять до серйозних збитків (або загроз таких збитків), що завдають природному середовищу, окремим людям і людству загалом; комплекс станів, явищ та дій, що забезпечують баланс на Землі і у будь-яких її регіонах на рівні, до якого фізично, соціально-економічно, технологічно та політично готове (може без серйозних збитків адаптуватися) людство» [6].

Екологічна безпека передбачає: сукупність дій, станів і процесів, які прямо чи опосередковано не призводять до життєво важливих збитків (або загроз таких збитків), що завдаються природному середовищу, окремим людям і людству взагалі; комплекс станів, явищ та дій, що забезпечують екологічний баланс на Землі і в будь-яких

її регіонах на рівні, до якого людство фізично, соціально–економічно, технологічно і політично готове або може без серйозних збитків адаптуватися [7, с. 13].

Гарантом екобезпеки населення є комплекс взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно–правових та інших заходів. Підприємства, установи й організації зобов'язані дотримуватися вимог екологічної безпеки при розміщенні, проектуванні, будівництві, введенні в дію нових або реконструкції діючих підприємств, споруд, при застосуванні засобів захисту рослин, міңдобрив, отрутохімікатів, при експлуатації і обслуговуванні транспортних засобів.

Спеціальні умови екологічної безпеки також існують щодо військових, оборонних об'єктів.

Планування, розміщення, забудова і розвиток населених пунктів мають здійснюватися з урахуванням екологічної ємності територій, дотримання вимог щодо охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. На підприємствах, що стають до ладу, слід передбачити вловлювання, утилізацію, знешкодження шкідливих речовин і відходів або їх повну ліквідацію, виконання інших вимог щодо охорони навколишнього природного середовища і здоров'я людей.

Ця особливість розташування господарських об'єктів пов'язана з використанням специфічних властивостей навколишнього природного середовища, що можуть бути визначені як різновид природного ресурсу.

Біоресурсний потенціал території – здатність навколишнього природного середовища до самоочищення, а відповідно і до сприйняття без негативних наслідків певної кількості відходів (викидів, скидів). Або спроможність витримати без ушкодження інші антропогенні навантаження, які зумовлюватимуться розвитком господарської діяльності в певному регіоні [8, с. 29].

Таким чином, екологічна безпека – складова національної безпеки, процес управління системою національної безпеки, за якого державними і недержавними інституціями забезпечується екологічна рівновага і гарантується захист середовища проживання населення країни і біосфери в цілому, атмосфери, гідросфери, літосфери і космосфери, видового складу тваринного і рослинного світу, природних ресурсів, збереження здоров'я і життєдіяльності людей і виключаються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і прийдешніх поколінь [9].

Ще одне визначення екологічної безпеки пропонується К. Костецькою: «...Екологічна безпека виступає як заперечення екологічної загрози, що знаходить прояв у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні стихії, соціальні кризи та техногенні катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки – основний спосіб розв'язання екологічних проблем, який гарантує громадянам України екологізований розвиток. Це потребує радикальної екологізації суспільно–політичної думки, посилення уваги щодо вирішення природоохоронних проблем на всіх рівнях організації суспільства, пошуку новітніх підходів їхнього розв'язання на основі пріоритету екологічних законів і наукових знань» [10, с. 332]. Таке визначення вносить іншу специфіку ніж попереднє, адже тепер йдеться не про віднаходження балансу між соціо–та природосферою, а про мінімізацію навантаження на екосистеми з боку людини та суспільства. Обидва

ці визначення мають право на існування в рамках тієї складної екобезпекової ситуації, що склалася у світі та в Україні, адже чинники, які збільшують екологічну загрозу, постійно збільшуються і варіюються, що актуалізує урізноманітнення пошуків як виходу з екологічної кризи, так і забезпечення уникнення різноманітних екологічних загроз в майбутньому.

Методологія оцінювання можливостей природи з позиції врахування можливостей природи витримати антропогенний тиск, який в ХХ ст. суттєво зростає, була запропонована членами Римського клубу. Члени Римського клубу наголосили на існуванні реальних екологічних меж в науково–технологічному розвитку людства. Вони дійшли висновку, що глобальність екологічних проблем потребує для їх розв'язання колективних зусиль людства, об'єднання держав і народів.

Втім, як вважали члени Римського клубу, безпосередньо людством ніхто не займається, бо домінують класові, національні, державні інтереси. Доля ж людства залишається без конкретного носія, ніхто не відповідає за стан справ в світі.

Тому, саме цю функцію – відповідати за стан справ в світі – взяв на себе Римський клуб. У відповідності з програмою діяльності було поставлено 2 цілі. По–перше, сприяти швидшому і глибшому пізнанню труднощів розвитку людства. По–друге, використати всі наявні знання для стимуляції формування нових відносин, політичних орієнтацій, що б сприяли покращенню ситуації.

Результати своїх досліджень і рекомендації щодо розумних і необхідних дій людства члени Римського клубу представляли у формі доповідей. Перша доповідь Римського клубу була підготовлена професорами з США Д. Медоузом і Дж. Форрестером у вигляді математичної моделі розвитку світової ситуації на засадах врахування таких взаємозалежних змін, як капіталовкладення, використання ресурсів, забруднення середовища, виробництво продуктів споживання. Доповідь і особливо її висновки викликали світову сенсацію.

Так, за оцінками групи Д. Форрестера, кам'яного вугілля мало вистачити на 110 років, хрому – на 96, нафти – на 36, природного газу – на 24. Подібних же висновків дійшли в 1976 р. експерти ЮНЕСКО. Саме з цього часу такі вичерпні копалини, як мідь, олово, срібло отримали позначку «стратегічні» і стали предметом особливої уваги розвинених країн в країнах «третього світу».

За висновком авторів доповіді, за умови збереження існуючих тенденцій науково–технічного прогресу, неконтрольованих демографічних процесів, забруднення середовища на людство в першій половині ХХІ ст. чекає глобальна катастрофа. Висновок викликав шок і розгубленість у одних, недовіру – у інших.

Як шлях запобігання глобальній екологічній катастрофі Д. Медоуз і Дж. Форрестер запропонували ідеї, що стали основою концепції встановлення глобальної рівноваги між природою і людством. Такого стану можна досягнути і підтримати, якщо не нарощувати виробництво і звести приріст народонаселення до нуля. Ця концепція отримала назву концепції нульового приросту [11].

Члени Римського клубу представили ґрунтовні і яскраві доповіді, які підсумовували дослідження в галузі глобальних проблем людства і пропонували шляхи виходу з кризового становища, в якому воно опинилося. Це

доповідь М. Месаровича (США) та Е. Пестеля (Німеччина) «Людство на поворотному рубежі», Е. Ласло (США) «Цілі людства», Б. Гаврилишина (США) «Путівники в майбутнє: до більш ефективних суспільств» та ін. Програмний характер носила робота 1-го президента Римського клубу А. Печчеї «Людські якості» (1977). Печчеї сформулював видатні ідеї стосовно майбутнього існування людства, якщо спосіб його існування радикально зміниться. Розглядаючи витоки і причини глобальних проблем, в тому числі і екологічної кризи, Печчеї вважав, що вони знаходяться не поза людиною, а саме всередині неї. Проблеми виникають тому, що люди в процесі соціального розвитку не встигають адаптувати свою культуру до тих змін, які самі ж вносять в цей світ. Програма А. Печчеї націлює людство на реалізацію 6-ти провідних цілей.

Перша ціль визначається дослідником як «зовнішні межі». Вона орієнтує на бережливе ставлення до природи, її ресурсів, життєвого потенціалу.

Друга ціль – «внутрішні межі». Вона звертає увагу на важливість врахування такого важливого фактору, як внутрішні можливості людини. Дійсно, як підкреслює А. Печчеї, неможна безкінечно експлуатувати її властивості до пристосування. З цього випливає, що науково-технологічна діяльність і соціополітичні зміни мають відбуватися таким чином, щоб не піддавати людину новим напругам і стресам.

Третя ціль в програмі А. Печчеї визначається як «культурна спадщина». Вона формує соціальну установку на перетворення загальнокультурних надбань в визначальний орієнтир прогресу і самовизначення людства. Культурна самовизначеність, на думку дослідника, є принципом нового світового економічного порядку, суттєвою орієнтацією стратегії розвитку людства.

Водночас, як наголошує А. Печчеї, треба рятувати цінності культури від руйнування. Це принципово важливо для можливості подальшого існування людства, оскільки саме культура є світом людської традиції. Зберігаючи культурну традицію, людство отримує шанс на майбутнє.

Четверта ціль – «світове співтовариство». Вона має спрацювати в об'єднання міжнародних зусиль для вирішення глобальних проблем сучасності. Для цього А. Печчеї пропонує створити центри, що скоординують прийняття розумних виважених рішень на всіх рівнях людської організації – від локального до глобального.

П'ята ціль названа «людське житло». На думку дослідника, важливе значення для розв'язання глобальних проблем має оптимальне розселення людей на планеті. Для цього потрібно створити всезагальний план, який би передбачав заходи національного і регіонального масштабу.

Шоста ціль визначена як «виробнича система» і орієнтує на створення оптимальної, розумної, єдиної в масштабах цивілізації економічної і фінансової систем, єдиної системи ресурсозабезпечення і зберігання, територіального розміщення виробництва [11].

Визначивши ці шість глобальних цілей людства А. Печчеї зауважує, що головним для їх здійснення і для процвітання людства в майбутньому є відродження людського духу. Без цього людство може прямувати лише до власного знищення.

Також заслуговує уваги діяльність професора Массачусетського технологічного інституту Дж. Форрестера, який у 1970-му році розробив моделі «Світ-1» і «Світ-2», включивши в них населення, виробництво

сільськогосподарської і промислової продукції, природні ресурси і забруднення довкілля. Д. Медоузом на основі моделей Форрестера була створена модель «Світ-3», і результати дослідження були опубліковані в 1972 р. під назвою «Межі зростання».

Світова модель була побудована спеціально для дослідження п'яти основних глобальних процесів: швидкої індустріалізації, зростання чисельності населення, браку продуктів харчування, що збільшується, виснаження запасів ресурсів, що не поновлюються і деградації природного середовища.

Висновки, які було зроблено в цієї доповіді:

1. Якщо сучасні тенденції зростання чисельності населення, індустріалізації, забруднення природного середовища, виробництва продовольства і виснаження ресурсів продовжуватимуться, протягом наступного століття світ підійде до меж зростання. В результаті, швидше за все, станеться несподіваний і неконтрольований спад чисельності населення і різко знизиться обсяг виробництва.

2. Можна змінити тенденції зростання і прийти до стійкої в довгостроковій перспективі економічної і екологічної стабільності. Стан глобальної рівноваги можна встановити на рівні, який дозволяє задовольнити основні матеріальні потреби кожної людини і дає кожній людині рівні можливості реалізації особистого потенціалу [12, с. 244].

Як зазначали автори доповіді, з поведінки моделі видно, що наближення до граничних значень і колапс неминучі, і причиною цього в даному випадку виявляється виснаження запасів не відновлюваних ресурсів.

За самих оптимістичних прогнозів зростання припиниться до 2100 року, якщо спосіб життя не зміниться. Головна ідея, що пронизує все дослідження: якщо навіть за допомогою розвитку новітніх технологій ресурсна проблема буде вирішена, а рівень забруднення зменшиться у рази, рівень народжуваності буде контролюватися – все одно колапс неминуче настане в ці ж строки. Технологічні рішення можуть лише продовжити період демографічного і промислового зростання, але не відсунути його кінцевих меж [13, с. 80–81].

Отже, вчені виділили три блоки змін в еволюції, які потребують істотної трансформації наукового знання. Перш за все, це фундаментальні зміни в еволюції. До них відносять процеси глобалізації, прискорення ритму еволюції, зростання складності проблем, а також складності економічних і соціальних систем при переході до нового довгострокового циклу розвитку, зміна ролі різних суб'єктів політики в еволюції. Фундаментальні зміни в еволюції формують нові вимоги до всіх сфер діяльності, секторів економіки, і сфера наукових досліджень не є виключенням. Другою за значимістю є зміна технологічної бази, перехід до наукової і технологічної бази суспільства, заснованого на знаннях. Наука і технології міняють структуру економіки, модель діяльності і взаємодії між різними інституційними структурами, модель вжитку і способу життя, систему цінностей і систему ухвалення рішень. І нарешті, зростання значущості глобальних проблем, таких як глобальна зміна клімату, постаріння населення, наростаючий дефіцит прісної води, екологічні проблеми і проблеми виникнення нових захворювань, що переростає національні кордони, організована злочинність також зробить істотний вплив

як на трансформацію сфери науково-дослідної діяльності в цілому, так і на формування глобального наукового і інноваційного простору [14, с. 96].

Отже, з середини ХХ ст. екологічні проблеми починають класифікуватися як глобальні. Це означає, що людство почало усвідомлювати загрозу руйнування природного середовища як середовища свого існування як спричиненого власною техногенною діяльністю. Характерно, майже в незмінному вигляді глобальна екологічна проблема ХХ століття майже непомітно перейшла у століття ХХІ; усвідомлення ж її небезпеки, на жаль, не тільки не поглибилось, але й якось «романтизувалось». Масова свідомість не сприймає її як таку, яка може покласти край існуванню людства.

Список використаних джерел

1. Лук'янець В. С. Техно-науковий активізм та його вплив на світоглядний інтер'єр екологічної ери / В. С. Лук'янець // Практична філософія. – 2002. – №2 (6). – С.10–25.
2. Васюта О. А. Проблема екологічної політики України в контексті глобального розвитку: автореф. дис. ... д-ра політ. наук. Спец.: 23.00.02 – політичні інститути і процеси / Ольга Васюта. – К., 2002. – 38 с.
3. Толстоухов А. В. Творення еко-майбутнього в контексті глобалізації: проблеми керування та перспективи розвитку: Автореф. дис... д-ра філософ. наук: 09.00.09 / А. В. Толстоухов; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 35 с.
4. Основні етапи розвитку уявлень про майбутнє. Теремко Соціологія [Електронний ресурс] / Теремко. – К.: 2001. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/138/3902.html>
5. Семенюк Н. В. Філософія екобезпечного поступу людства в епоху глобалізації та інформаційної революції: Автореф. дис... канд. філос. наук 09.00.10 / Н. В. Семенюк; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 18 с.
6. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення [Електронний ресурс] / А. Б. Качинський. – К.: НІСД, 2001. – 312 с. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Kachin/index.htm>
7. Качинський А. Б., Хміль Г. А. Екологічна безпека України: аналіз, прогноз, оцінка та державна політика / А. Б. Качинський, Г. А. Хміль. – К.: НІСД, 1997.
8. Стоцький В. Ф. Сучасний стан техногенної безпеки в Україні та напрями підвищення ефективності запобіжних заходів / В. Ф. Стоцький // Безпека життєдіяльності. – 2007. – №11. – С.29.
9. Національна безпека України. Конспект лекцій. Навчальні матеріали онлайн. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10290228/politologiya/ekologichna_bezpeka_ukrayini#198
10. Костецька К. О. Еколого-економічні пріоритети в контексті забезпечення національної безпеки / К. О. Костецька // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – Одеса: ОДЕУ, 2008. – Вип.34. – С.328–333.
11. Лебедева Г. О. Прогнозування майбутнього розвитку людства міжнародною організацією «Римський клуб» [Електронний ресурс] / Лебедева Г. О. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Istoria/1_123169.doc.htm
12. Политология: хрестоматія / Сост. М. А. Василік, М. С. Вершинин. – М.: Гардарики, 2000. – 843 с.
13. Медоуз Д. Л. За пределами роста / Д. Л. Медоуз // Вестник МГУ. – Сер. 12: Политические науки. – 1995. – №5. – С.80–86.
14. Гапоненко Н. В. Сфера исследований и разработок в эпоху фундаментальных изменений / Н. В. Гапоненко // Информационное общество. – 2006. – №5–6. – С.96–101.

References

1. Luk'janec' V. S. Tehno-naukovyj aktivizm ta jogo vplyv na svitogljadnyj inter'jer ekologichnoi' ery / V. S. Luk'janec' // Praktychna filosofija. – 2002. – №2 (6). – С.10–25.
2. Vasjuta O. A. Problema ekologichnoi' polityky Ukrainy v konteksti global'nogo rozvytku: avtoref. dys. ... d-ra polit. nauk. Spec.: 23.00.02 – politychni instytuty i procesy / Ol'ga Vasjuta. – K., 2002. – 38 s.
3. Tolstouhov A. V. Tvorennya eko-majbutn'ogo v konteksti globalizacii': problemy keruvannya ta perspektyvy rozvytku: Avtoref. dys... d-ra filosof. nauk: 09.00.09 / A. V. Tolstouhov; Kyi'v. nac. un-t im. T. Shevchenka. – K., 2004. – 35 s.

4. Osnovni etapy rozvytku ujavlen' pro majbutnje. Teremko Sociologija [Elektronnyj resurs] / Teremko. – K.: 2001. – Rezhym dostupu: <http://readbookz.com/book/138/3902.html>

5. Semenjuk N. V. Filosofija ekobezpechnogo postupu ljudstva v epohu globalizacii' ta informacijnoi' revoluciji': Avtoref. dys... kand. filoz. nauk 09.00.10 / N. V. Semenjuk; Nac. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. – K., 2009. – 18 s.

6. Kachyns'kyj A. B. Ekologichna bezpeka Ukrainy: systemnyj analiz perspektyv pokrashhennja [Elektronnyj resurs] / A. B. Kachyns'kyj. – K.: NISD, 2001. – 312 s. – Rezhym dostupu: <http://old.niss.gov.ua/book/Kachin/index.htm>

7. Kachyns'kyj A. B., Hmil' G. A. Ekologichna bezpeka Ukrainy: analiz, prognoz, ocinka ta derzhavna polityka / A. B. Kachyns'kyj, G. A. Hmil'. – K.: NISD, 1997.

8. Stojec'kyj V. F. Suchasnyj stan tehnogennoi' bezpeky v Ukraini ta naprjamy pidvyshhennja efektyvnosti zapobizhnyh zahodiv / V. F. Stojec'kyj // Bezpeka zhyttjedijal'nosti. – 2007. – №11. – С.29.

9. Nacional'na bezpeka Ukrainy. Konspekt lekcij. Navchal'ni materialy onlajn. – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.ws/10290228/politologiya/ekologichna_bezpeka_ukrayini#198

10. Kostec'ka K. O. Ekologo-ekonomichni priorytety v konteksti zabezpechennja nacional'noi' bezpeky / K. O. Kostec'ka // Visnyk social'no-ekonomichnyh doslidzhen'. Zbirnyk naukovykh prac'. – Odesa: ODEU, 2008. – Vyp.34. – С.328–333.

11. Lebedjeva G. O. Prognozuвання майбутнього розвитку людства міжнародною організацією «Римський клуб» [Електронний ресурс] / Лебедева Г. О. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Istoria/1_123169.doc.htm

12. Политология: хрестоматія / Сост. М. А. Василік, М. С. Вершинин. – М.: Гардарики, 2000. – 843 с.

13. Medouz D. L. Za predelami rosta / D. L. Medouz // Vestnik MGU. – Ser. 12: Politicheskie nauki. – 1995. – №5. – С.80–86.

14. Гапоненко Н. В. Сфера исследований и разработок в эпоху фундаментальных изменений / Н. В. Гапоненко // Информационное общество. – 2006. – №5–6. – С.96–101.

Popova I. V., candidate of technical sciences, associate professor, National University of Food Technologies (Ukraine, Kyiv), ivpopova@bigmir.net

The essence and theoretical models of eco safe development of society

Among the challenges of modern society requires a thorough understanding of the issue of security of human existence in the natural environment. In the context of his understanding to be achieved principles and categories that define the harmonious relationship between man and nature. Therefore, scientists have a special emphasis is placed on environmental safety as a fundamental condition for the development of eco safe. After all, environmental security, given its focus on economic and social factors and evidence-based allowable load on the biosphere objects allows to keep as low as possible the risk of anthropogenic impacts on the environment and prevent its negative effects. This ensures the preservation of the health and life of people, and also eliminates the long-term effects of such exposure for present and future generations. Guarantor ecological safety of the population is a complex of interconnected political, economic, technical, organizational, legal, and public events. Consequently, their implementation – the key to eco safe development of the society.

Keywords: ecology, eco-safe development, environmental awareness, environmental imperative.

Попова І. В., кандидат технічних наук, доцент, Національний університет пищевих технологій (Україна, Київ), ivpopova@bigmir.net

Сущность и теоретические модели экобезопасного развития общества

Среди проблем развития современного общества основательного осмысления требует вопрос безопасности существования человека в природной среде. В контексте его понимания должны быть достигнуты принципы и категории, которые определяют гармоничные отношения человека с природой. Поэтому ученые особое внимание акцентируют на экологической безопасности как основополагающего условия экобезопасного развития. Ведь именно экологическая безопасность с учетом ее ориентации на экономические и социальные факторы и научно обоснованные допустимые нагрузки на объекты биосферы позволяет удерживать на минимально возможном уровне риска антропогенное воздействие на окружающую среду и предотвращать его негативные эффекты. Благодаря этому обеспечивается сохранение здоровья и жизнедеятельности людей, а также устраняются отдаленные последствия такого воздействия для современного и будущих поколений. Гарантом экобезопасности населения является комплекс связанных между собой политических, экономических, технических, организационных, государственно-правовых и других мероприятий. Следовательно, их реализация – залог экобезопасного развития общества.

Ключевые слова: экология, эко безопасное развитие, экологическое сознание, экологический императив.

* * *